

УДК 911.3:332(477.84)

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ КІЛЬКОСТІ ЗЕМЕЛЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

ЗАБЛОЦЬКИЙ Б.

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

У статті розкрито проблему відсутності сучасних статистичних даних по площах земель різних категорій у межах територіальних громад Тернопільської області. Здійснено групування показників із форми статистичної звітності № 6-зем «Звіт про наявність земель та розподіл їх за власниками землі, землекористувачами, угіддями та видами економічної діяльності» у розрізі територіальних громад Тернопільської області. Обґрунтовано можливість використання розрахованих показників площ у подальших наукових дослідженнях.

Ключові слова: адміністративно-територіальний устрій, земельні угіддя, земельний фонд, облік кількості земель, територіальна громада.

Земельні ресурси є територіальною основою життєзабезпечення держави, просторовим базисом усіх галузей економіки, засобом виробництва у сільському та лісовому господарстві. Тому, завжди актуальним є наукове дослідження сучасного стану земель і особливостей їх трансформації, для обґрунтування шляхів оптимізації та удосконалення управління землекористуванням. Початковим етапом наукових досліджень земель є визначення їх кількісних параметрів. Відповідно до статті 203 Земельного кодексу України [2], облік кількості земель – це відображення у відомостях і документах даних, які характеризують кожну земельну ділянку, а також землі за площею та складом земельних угідь, розподіл земель за власниками, землекористувачами.

Нормативну основу обліку кількості земель в Україні складають: Земельний кодекс України (2002 р. із змінами та доповненнями) [3]; Закон України «Про державну статистику» (1992 р. із змінами та доповненнями) [4]; Постанова Кабінету Міністрів України від 17.10.2012 р. № 1051 «Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру» [5] та Наказ Держкомстату України від 05.11.1998 р. № 377 «Про затвердження форм державної статистичної звітності з земельних ресурсів» [7] та інші документи.

Тривалий час для географічних досліджень окремих адміністративних областей, районів чи їх частин, науковці використовували форму статистичної звітності № 6-зем «Звіт про наявність земель та розподіл їх за власниками землі, землекористувачами, угіддями та видами економічної діяльності», яка була уведена в дію згідно з наказом Держкомстату України від 05.11.1998 р. № 377 «Про затвердження форм державної статистичної звітності з земельних ресурсів та Інструкції з заповнення державної статистичної звітності з кількісного обліку земель (форми №№ 6-зем, ба-зем, бб-зем, 2-зем)» і виявилася найбільш детальним джерелом інформації про земельний фонд.

Форма 6-зем стала одним з численних документів державної статистичної звітності, що готувався щорічно муніципальними та державними органами, які, в свою чергу, надавали її органам Держгеокадастру відповідного рівня. Предмет цієї форми звітності – надання статистичної інформації про наявність земель та їх розподіл за власниками земель, землекористувачами. В основу інформації покладено класифікацію земель за видами угідь та видами економічної діяльності, які здійснюються на цих землях. У звітах вказувалися площі земель і розподіл їх за власниками, землекористувачами, угіддями та видами економічної діяльності в межах територій сільських, селищних та міських рад, які входять до адміністративно-територіальних районів. Земельний облік здійснювався шляхом систематичного внесення змін та оновлень в міру їх виникнення, що давало можливість врахування та узагальнення даних поточного обліку, з базового на регіональний і національний рівень кожного року станом на 1 січня.

Проте, з розвитком роздержавлення і приватизації виникла потреба в удосконаленні кількісного обліку земель. А тому, заповнення форми статистичної звітності 6-зем, згідно з наказом Державної служби статистики України від 19.08.2015 № 190 з 01.01.2016 р., було припинене, через втрату чинності наказу Державного комітету статистики України від 05 листопада 1998 р. N 377.

На заміну скасованій статистичній звітності Наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 30.12.2015 № 337 «Про затвердження

форм адміністративної звітності з кількісного обліку земель (форми №№ 11-зем, 12-зем, 15-зем, 16-зем) та Інструкцій щодо їх заповнення» було затверджено нові форми звітності: № 11-зем (квартальна) «Звіт про землі та земельні ділянки за цільовим призначенням і формами власності» та інструкцію щодо її заповнення; № 12-зем (річна) «Звіт про землі та земельні ділянки за власниками та користувачами, формами власності»; № 15-зем (квартальна) «Звіт про землі та земельні ділянки за цільовим призначенням та угіддями»; № 16-зем (річна) «Звіт про землі та земельні ділянки за власниками та угіддями» та інструкції щодо їх заповнення.

Але, через комплекс проблем, ці звіти не оформлялися належним чином. У результаті реалізації адміністративної реформи та невідповідності Наказу № 337 комплексу законодавчих актів України він, згідно з Наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України № 300 від 25.10.2021 р., був також скасований.

В умовах відсутності статистичних даних про площу земель та структуру земельного фонду адміністративних одиниць низового рівня зросла роль такого джерела інформації, як державний земельний кадастр. Державний земельний кадастр – це єдина електронна система, що містить сукупність відомостей про земельні ділянки, які одержуються у ході проведення державної реєстрації земель, обліку їх кількості і якості, економічної оцінки та інших державних заходів та містять інформацію про правовий режим земельних ділянок [3].

Внесення відомостей до земельного кадастру та надання таких відомостей здійснюються Державною службою України з питань геодезії, картографії та кадастру та її територіальними органами. Серед комплексу даних про земельну ділянку є така інформація: опис меж; площа; дані про прив'язку поворотних точок меж до пунктів державної геодезичної мережі; дані про якісний стан земель та про бонітування ґрунтів; відомості про інші об'єкти Державного земельного кадастру, до яких територіально (повністю або частково) входить земельна ділянка; цільове призначення (категорія земель, вид використання земельної ділянки в межах певної категорії земель); склад угідь із зазначенням контурів будівель і споруд, їх назв.

Окрему інформацію про земельну ділянку можна взяти із публічної кадастрової карти. Проте, на цьому графічному електронному ресурсі, як і в цифровому державному земельному кадастрі, відображені дані лише про ті земельні ділянки, які пройшли державну реєстрацію, і яким присвоєно кадастровий номер, а це сьогодні, в основному, землі: для ведення товарного сільськогосподарського виробництва; для ведення особистого селянського господарства; для будівництва та обслуговування житлового будинку, господарських будівель і споруд; для будівництва та обслуговування будівель закладів освіти; для ведення лісового господарства і пов'язаних з ним послуг; землі запасу тощо. Таким чином, дані поповнюються поступово і сьогодні є інформація лише про частину території.

Крім того, у вільному доступі на публічній кадастровій карті є лише дані про тип власності, цільове призначення та площу окремої ділянки. Більш детальну інформацію можна отримати лише по конкретній земельній ділянці у формі витягу з Державного земельного кадастру на підставі заяви та документа, що підтверджує оплату послуг з надання витягу (згідно з частиною другою статті 41 Закону «Про Державний земельний кадастр» [3] за надання відомостей про земельну ділянку у формі витягу справляється адміністративний збір у розмірі 0,05 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб (у 2021 році – 113 грн 50 копійок)).

Таким чином, державний земельний кадастр наповнюється інформацією поступово і ще не охоплює усю територію, а отримання наявних даних про велику кількість суміжних ділянок регіону є надмірно вартісним.

Отже, на сьогоднішній день у офіційних статистичних джерелах не існує актуальної та повної інформації про структуру земельного фонду, чи площі окремих категорій земель в розрізі територіальних громад. Це зумовлює проблеми у широкого кола науковців, які вивчають сільське, лісове, водне господарство, здійснюють інші галузеві або комплексні дослідження на локальному чи регіональному рівні.

В таких умовах постало питання про можливість використання в сучасних дослідженнях території на локальному та регіональному рівні статистичної інформації з форми 6-зем від 01.01.2016 р. [1] та визначення її достовірності.

Проведене на основі аналізу даних форми 6-зем дослідження змін структури земельного фонду Тернопільського району в період 2002-2015 рр. виявило інтенсивність її трансформації в межах 0,3 % на рік. Оскільки, Тернопільський район, через збільшення площ приміської забудови, зазнає найбільших трансформацій, то можна припустити, що середнє для області значення є меншим, або близьким до розрахованого показника у 0,3 % за рік. За таких умов справедливим буде твердження про те, що структура земель в останні 7 років змінилася не більше, як на 2,1 %. Звичайно, такі відхилення

знижують точність показників, але за умови відсутності інших джерел інформації достовірність є достатньою для використання статистичних даних форми 6-зем від 01.01.2016 р. у дослідженнях студентів та молодих науковців. Крім того, ці дані є основою для подальшого їх уточнення через використання інформації з державного земельного кадастру, документації органів управління територіальних громад, нових даних аеро- та космічної зйомки, застосування ГІС-технологій.

Шляхом перегрупування даних про площі земель різних категорій (з статистичної звітності форми 6-зем від 01.01.2016 р.) по 582 сільських, 17 селищних та 15 міських радах Тернопільської області, що існували до початку адміністративної реформи, ми отримали показники площ у розрізі 55 сучасних територіальних громад (табл. 1).

Таблиця 1

Площі земель територіальних громад Тернопільської області, га*

№	Адміністративні одиниці	Площа земель, га	У тому числі					
			Сільсько-господарські землі	Ліси та інші лісовкриті площі	Забудовані землі	Відкриті заболочені землі	Відкриті землі без рослинного покриву	Води
1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Кременецький район							
1	Борсуківська сільська громада	152,6	122,0	13,2	7,5	1,3	0,7	8,0
2	Великодедеркальська сільська	164,7	147,4	8,7	4,5	0,9	0,3	2,9
3	Вишнівецька селищна громада	310,4	260,1	29,2	12,0	0,8	5,7	2,7
4	Кременецька міська громада	492,4	338,7	106,7	26,6	2,1	13,6	4,7
5	Лановецька міська громада	479,6	429,7	20,5	20,7	1,2	2,3	5,1
6	Лопушненська сільська	174,4	139,7	23,9	5,2	0,2	4,5	1,0
7	Почаївська міська громада	217,5	165,8	33,6	9,0	0,3	5,9	2,9
8	Шумська міська громада	632,5	401,5	200,1	17,2	2,5	4,8	6,4
	<i>Разом по Кременецькому р-ну</i>	<i>2624,2</i>	<i>2004,9</i>	<i>435,9</i>	<i>102,6</i>	<i>9,3</i>	<i>37,9</i>	<i>33,6</i>
	Тернопільський район							
1	Байковецька сільська громада	172,6	143,4	14,3	11,6	0,8	0,9	1,7
2	Бережанська міська громада	240,8	138,2	77,6	11,6	1,1	6,2	6,1
3	Білецька сільська громада	137,0	105,9	13,7	8,2	7,0	1,1	1,0
4	Великобerezовицька селищна	193,0	155,2	22,5	12,8	0,1	0,8	1,5
5	Великобірківська селищна	65,6	56,2	3,4	4,2	0,3	0,5	0,9
6	Великогаївська сільська	141,0	122,9	9,4	6,1	0,2	1,4	1,0
7	Залозецька селищна громада	247,7	182,7	40,0	7,9	3,5	2,0	11,6
8	Збарзька міська громада	602,0	503,7	58,8	29,6	2,8	3,8	3,3
9	Зборівська міська громада	466,7	397,2	44,3	16,4	0,7	3,2	4,9
10	Золотниківська сільська	284,3	260,5	8,9	9,2	1,0	2,0	2,6
11	Іванівська сільська громада	109,6	103,1	0,5	3,8	0,4	0,4	1,3
12	Козівська селищна громада	428,9	361,4	35,6	19,4	2,1	1,7	8,6
13	Козлівська селищна громада	95,6	89,0	2,2	3,2	0,3	0,2	0,7
14	Купчинецька сільська громада	97,6	84,6	5,4	4,0	2,0	0,5	1,2
15	Микулинецька селищна	239,9	204,6	15,3	13,2	1,2	2,6	3,0
16	Нараївська сільська громада	218,1	124,5	82,5	6,5	0,7	2,7	1,2
17	Озернянська сільська громада	167,7	152,1	7,3	5,4	0,7	0,8	1,6
18	Підволочиська селищна	350,4	304,5	19,8	16,5	2,7	3,3	3,5
19	Підгаєцька міська громада	474,4	351,5	91,4	17,1	2,1	7,2	5,3

1	2	3	4	5	6	7	8	9
20	Підгороднянська сільська	123,5	110,6	7,0	4,4	0,2	0,2	1,0
21	Саранчуківська сільська	224,2	136,1	72,5	7,2	0,1	6,5	2,0
22	Скалатська міська громада	224,2	192,1	15,9	10,6	0,4	2,1	3,1
23	Скориківська сільська громада	262,7	237,7	7,2	9,0	3,1	2,1	3,6
24	Теребовлянська міська громада	440,5	345,4	59,9	23,1	0,6	6,8	4,7
25	Тернопільська міська громада	167,2	96,7	18,1	35,6	7,3	0,9	8,6
	<i>Разом по Тернопільському р-ну</i>	<i>6175,0</i>	<i>4959,7</i>	<i>733,7</i>	<i>296,3</i>	<i>41,3</i>	<i>59,7</i>	<i>84,2</i>
	Чортківський район							
1	Білобожницька сільська громада	270,5	229,7	24,9	10,4	0,1	2,6	2,8
2	Більче-Золотецька сільська	104,2	77,5	18,5	3,1	0,4	2,3	2,4
3	Борщівська міська громада	411,8	293,0	81,2	24,1	2,1	7,4	3,9
4	Бучацька міська громада	523,3	417,8	73,7	20,9	0,8	5,2	4,8
5	Васильковецька сільська	170,2	144,7	14,7	7,1	0,2	0,5	3,0
6	Гримайлівська селищна громада	330,8	253,4	59,8	10,5	0,4	2,8	3,8
7	Гусятинська селищна громада	246,8	183,0	42,8	13,3	0,4	4,5	2,8
8	Заводська селищна громада	90,7	63,9	18,0	6,5	0,1	0,9	1,3
9	Заліщицька міська громада	350,4	252,7	55,0	17,5	0,2	16,1	8,9
10	Золотопотіцька селищна	160,1	102,0	47,7	5,6	0,0	1,9	2,8
11	Іване-Пустенська сільська	80,2	59,3	12,7	4,3	0,5	2,5	0,8
12	Коліндьянська сільська громада	155,7	126,9	18,6	6,8	0,1	1,7	1,6
13	Копичинецька міська громада	171,1	109,1	49,4	8,9	0,4	0,8	2,5
14	Коропецька селищна громада	86,7	52,1	26,1	3,3	0,0	3,3	1,9
15	Мельнице-Подільська селищна	244,5	183,6	33,5	12,0	0,4	5,4	9,7
16	Монастирська міська громада	471,5	311,7	121,5	18,7	0,4	14,1	5,1
17	Нагірянська сільська громада	180,6	145,0	19,4	11,5	0,2	2,2	2,3
18	Скала-Подільська селищна	183,9	135,3	32,1	10,5	0,3	3,0	2,7
19	Товстенська селищна громада	338,5	268,5	44,1	13,7	0,3	7,8	4,2
20	Трибухівська сільська громада	118,8	105,4	6,5	3,5	0,9	0,1	2,4
21	Хоростківська міська громада	184,6	164,1	5,5	10,7	0,3	1,2	2,8
22	Чортківська міська громада	151,0	89,6	41,5	15,9	0,1	1,5	2,4
	<i>Разом по Чортківському р-ну</i>	<i>5025,5</i>	<i>3768,2</i>	<i>847,3</i>	<i>238,8</i>	<i>8,5</i>	<i>87,8</i>	<i>74,9</i>
	<i>Разом по Тернопільській обл.</i>	<i>13824,7</i>	<i>10732,8</i>	<i>2017,0</i>	<i>637,7</i>	<i>59,1</i>	<i>185,4</i>	<i>192,8</i>

* На основі матеріалів державної статистичної звітності про наявність земель та розподіл їх за угіддями (за даними форми 6-зем, станом на 01.01.2016 р.).

Таким чином, на нашу думку, використання зведених даних із форми 6-зем є прийнятним та доцільним. Ці дані вказують на площі земель різних категорій у межах громад на момент завершення їх формування (2020 р.). Безперечно, при здійсненні наукових досліджень території громад, новостворених Кременецького, Тернопільського та Чортківського адміністративних районів чи Тернопільської області в цілому, ці показники слід уточнювати шляхом використання нових джерел інформації та ГІС-технологій.

Література:

1. Довідка з державної статистичної звітності про наявність земель та розподіл їх за власниками земель, землекористувачами, угіддями (за даними форми 6-зем). Тернопільська область (у

розрізі адміністративних районів). Тернопіль : Головне управління Держземагентства Тернопільської області, 2016.

2. Земельний кодекс України : Закон України. Відомості Верховної Ради України, 2002. № 3-4. С. 27. Дата оновлення: 01.01.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення 10.01.2022).

3. Про Державний земельний кадастр : Закон України від 2012 р. № 3613-IV. Дата оновлення: 10.12.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text> (дата звернення 29.12.2021).

4. Про державну статистику : Закон України від 17.09.1992 р. № 2615-XII. Дата оновлення: 17.11.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2614-12#Text> (дата звернення 29.12.2021).

5. Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру : Постанова КМУ від 17 жовтня 2012 р. № 1051. Дата оновлення 23.12.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1051-2012-%D0%BF#Text> (дата звернення 29.12.2021).

6. Портал об'єднаних громад України Gromada.info. URL: <https://gromada.info/region>.

7. Про затвердження форм державної статистичної звітності з земельних ресурсів та Інструкції з заповнення державної статистичної звітності з кількісного обліку земель (форми №№ 6-зем, 6а-зем, 6б-зем, 2-зем) : Наказ Держкомстату України від 05.11.1998 р. № 377. Дата оновлення: 13.10.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0788-98#Text> (дата звернення 29.12.2021).

8. Статистичний щорічник Тернопільської області за 2020 рік. Тернопіль : Державна служба статистики України. Головне управління статистики у Тернопільській області, 2021. 372 с.

9. Статистичний щорічник України за 2020 рік. Київ : Державна служба статистики України, 2021. 454 с.

Zablotskyi B. PROBLEMS OF ACCOUNTING THE NUMBER OF LAND OF TERRITORIAL COMMUNITIES OF TERNOPIIL REGION

The article reveals the problem of the lack of modern statistical data on the area of land of different categories within the territorial communities of Ternopil region. The grouping of indicators of the form of statistical reporting № 6-lands «Report on the availability of land and their distribution by landowners, land users, lands and types of economic activity» in terms of territorial communities of Ternopil region. The possibility of using the calculated indicators of areas in further research is substantiated.

Key words: administrative-territorial structure, land, land fund, land quantity accounting, territorial community.

УДК 911.3

ГЕОГРАФІЧНА СТРУКТУРА ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ПОСЛУГАМИ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ З КРАЇНАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

ЗАДВОРНИЙ С.

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Стаття присвячена розгляду географічної структури зовнішньої торгівлі послугами Тернопільської області з країнами Європейського Союзу. Здійснено аналіз динаміки експортно-імпорتنних операцій регіону за останні роки. Виявлено ключові країни-партнери стосовно експорту та імпорту послуг Тернопільської області. Розглянуто географічну структуру торгівлі областю послугами з країнами Європейського Союзу за регіональними групами. Проведено групування країн-партнерів Тернопільської області за обсягами сальдо зовнішньоекономічної діяльності. Окреслено основні географічні вектори експортної спрямованості Тернопільської області та запропоновано перспективні ринки збуту послуг у межах Європейського Союзу.

Ключові слова: міжнародні відносини, торгівля, послуга, регіон, країна, експорт, імпорт, сальдо.

Актуальність дослідження. Зовнішня торгівля для кожного з регіонів України має важливе значення. Це є особливо актуальним у розрізі комплексного соціально-економічного розвитку територій такого рівня. Адже експортна спрямованість регіону приносить йому доволі значну частину прибуткових надходжень. Специфіка географічного розташування Тернопільської області у західній частині України сприяє активізації міжнародних економічних відносин із країнами Європейського